

Nr 4

*Utrikesutskottets utlåtande i anledning av motioner om bistånd
åt befrielseörelsen i Moçambique.*

I en i första kammaren av herr *Werner* väckt motion, nr 466, samt en i andra kammaren av herr *Hector m. fl.* väckt motion, nr 590, vilka såvitt angår medelsanvisningar hänvisats till statsutskottet och i övrigt till utrikesutskottet, föreslås att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om effektiva påtryckningar och åtgärder mot Portugal inom FN, EFTA och andra internationella organisationer; att riksdagen måtte anslå 500 000 kronor i ekonomiskt stöd till Mozambique Institute; samt att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om förslag angående ekonomiskt och materiellt stöd åt befrielseörelsen i Moçambique.

Beträffande motiveringen till motionärernas yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Sverige har i olika sammanhang, bl. a. i FN och i riksdagen, givit uttryck för sitt starka fördömande av den portugisiska kolonialpolitiken. Från svensk sida har man förbehållslöst godtagit rätten för folken i de olika portugisiska besittningarna till självbestämmande och understrukit att man ansett det oriktigt att förvägra dem möjligheten att utöva denna.

Opinionen mot Portugals politik i fråga om dess afrikanska områden kom vid 1966 års möte med FN:s generalförsamling ånyo till uttryck bl. a. genom antagandet av resolutionen 2184 (XXI) om områden under portugisisk administration (Aktstycken utgivna av Kungl. Utrikesdepartementet Ny serie 1: A : 16 s. 192 ff.). Mycket i denna resolution när det gällde fördömande av Portugals kolonialpolitik och kravet på självbestämmanderätt för befolkningen i de afrikanska områdena under portugisisk administration överensstämde med Sveriges och de övriga nordiska ländernas inställning till dessa frågor. Emellertid innehöll resolutionen även bestämmelser som Sverige liksom de andra nordiska länderna icke ansåg sig kunna stödja. Detta föranledde Sverige att nedlägga sin röst på resolutionen i dess helhet. Sålunda uttalades i resolutionen att säkerhetsrådet skulle ålägga alla stater direkt eller genom åtgärder i de internationella organ där de är medlemmar att bojkotta all handel med Portugal, förbjuda sina fartyg att anlöpa hamnar i Portugal eller dess besittningar, stänga sina hamnar för portugisiska fartyg och att avbryta sina diplomatiska förbindelser med Portugal. På

svensk sida ansåg man det viktigt att generalförsamlingen icke i detalj föreskriver åtgärder som uteslutande ligger inom säkerhetsrådets kompetensområde. Vidare innehöll resolutionen en vädjan till Världsbanken och Internationella valutafonden att icke ge Portugal bistånd så länge landet icke genomfört FN:s kolonialdeklaration. Härvidlag är förhållandet att Världsbankens stadga ej medger att hänsyn tas till politiska rekommendationer av generalförsamlingen. Ehuru Internationella valutafondens stadga icke är så preciserad på dessa punkter torde den dock böra tolkas så att principerna är desamma. En röstning för den nu åsyftade punkten i resolutionen skulle sålunda ha stått i strid med Sveriges förpliktelser gentemot dessa två organisationer.

Beträffande möjligheterna att inom EFTA:s ram genomföra påtryckningar mot Portugal må framhållas att EFTA — liksom även GATT — är en organisation med rent handelspolitiska och i övrigt ekonomiska uppgifter och att några formella förutsättningar för en medlemsstat att vidtaga påtryckningsåtgärder av politisk art mot en annan medlemsstat icke finnes. Ej heller förutser EFTA-avtalet att en medlemsstat kan uteslutas. Däremot finns i EFTA-avtalet liksom för övrigt även i GATT-avtalen stadgan den som uttryckligen berör frågan om lojalitet mot FN-stadgan. Enligt dessa har medlemsstat rätt att vidtaga åtgärder till fullgörande av förpliktelser enligt FN:s stadga i syfte att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Ett eventuellt beslut om sanktioner av säkerhetsrådet kommer självfallet att lojalt tillämpas av Sverige.

Sverige har 1965 lämnat ett bidrag på 87 000 kronor till den utbildningsverksamhet som bedrivs bland flyktingar från Moçambique i Rutamba i Tanzania. Vidare har Sverige under budgetåret 1964/65 lämnat 150 000 kronor och under innevarande budgetår 300 000 kronor som stöd till undervisningen vid Mozambique Institute, som också ligger i Tanzania, nära Dar es Salaam. Mer än 50 % av institutets utbildningsprogram bekostas av svenska medel.

Även flyktingar från Angola kommer i åtnjutande av svenskt utbildningsstöd. Sålunda lämnas bidrag till angoleser i Kongo för yrkesskole- och gymnasiestudier. Under budgetåret 1965/66 ställdes 70 000 kronor till FN:s flyktingkommissaries förfogande för detta ändamål. Förutom detta bidrag har svenska stipendier lämnats till 124 angoleser i Kongo.

Utskottet anser att Sverige inom FN:s ram i samverkan med övriga nordiska länder skall verka för realistiska åtgärder på bredast möjliga bas i syfte att förmå Portugal att uppge sin nuvarande kolonialpolitik och i stället främja en utveckling ledande till självbestämmanderätt för befolkningen i de afrikanska områdena under portugisisk administration.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 466 och II: 590 i de av utskottet behandlade delarna må anses besvarade med vad utskottet anfört.

Stockholm den 30 mars 1967

På utrikesutskottets vägnar:

ARNE GEIJER

Närvarande:

från första kammaren: herrar Arne Geijer (s), Lundström (fp), John Ericsson (s), Birger Andersson (s), Bengtson (cp)*, Möller (s), Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp) och Hernelius (h);

från andra kammaren: fru Renström-Ingenäs (s), herrar Alemyr (s)*, Ohlin (fp), Skoglund (s), Mellqvist (s), Wedén (fp), fru Eriksson i Stockholm (s) samt herrar Wahlund (cp) och Cassel (h).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herrar *Axel Andersson* (fp), *Lundström* (fp), *Ohlin* (fp) och *Wedén* (fp):

Vi delar uppfattningen att de i utskottets utlåtande berörda frågorna i första hand bör behandlas inom Förenta Nationerna. Sverige bör där verka för åtgärder som kan leda till att Portugal medger den afrikanska befolkningen självständighet i de områden som i dag behärskas av Portugal. Om säkerhetsrådet beslutar eller rekommenderar sanktioner mot Portugal bör Sverige självfallet omedelbart stödja dessa.

Om inte energiska åtgärder vidtages av FN inom en nära framtid bör man från svensk sida i samverkan med andra nordiska länder taga upp frågan i lämplig form inom EFTA:s krets för att påskynda en utveckling i Angola, Moçambique och portugisiska Guinea i riktning mot självständighet och demokratisk styrelse.